

Dariusz A. Rymar

Akt utworzenia Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim – nowy dokument w zasobie Archiwum Państwowego w Gorzowie

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 16, 289-308

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Dariusz A. Rymar
Gorzów

**Akt utworzenia Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego
NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim
– nowy dokument w zasobie
Archiwum Państwowego w Gorzowie**

W roku 2005 z okazji obchodów 25-lecia powstania NSZZ „Solidarność” „Gazeta Wyborcza” próbowała odszukać protokół podpisany 31 sierpnia w Gdańsku przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy i przedstawiciele rządu. Dokument ten to swoista konstytucja NSZZ „Solidarność”. Do legendy trafił nie tylko z uwagi na swoją treść ale także dzięki Lechowi Wałęsie, który podpisał go charakterystycznym dużym długopisem. Okazało się, iż oryginał tego dokumentu zaginął i „Gazecie” nie udało się go odnaleźć. Zainspirowany pomysłem „Gazety” postanowiłem wówczas odszukać dokument, który miał podobne znaczenie dla Gorzowa. Było nim porozumienie zawarte 13 września 1980 roku pomiędzy czterema gorzowskimi zakładami, które dotyczyło utworzenia regionalnych władz NSZZ „Solidarność” w województwie gorzowskim, tj. Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ). Dokumentu tego jednak nie udało mi się nigdzie znaleźć i wydawało się, że raczej trudno będzie go kiedykolwiek odszukać. Nie było to zresztą specjalnie dziwne gdyż archiwum Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” (gdzie dokument powinien był się znajdować) było przecież splądrowane przez SB w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. W roku 1990 SB wprawdzie zwróciła Zarządowi Regionu dużą część rzeczy skonfiskowanych po wprowadzeniu stanu wojennego, jednak wiele materiałów utracono bezpowrotnie. Wtedy poszukiwania zakończyłem, jednak w roku 2009 udało mi się natrafić na ten dokument!

„Solidarność” w Gorzowie powstała w pierwszych dniach września 1980 roku. Wcześniej, już w lipcu i sierpniu, w kilku gorzowskich zakładach dochodziło do niepokoїв na tle płacowym, a nawet krótkich strajków. Miało to miejsce zwłaszcza w Elektrociepłowni (EC), Zakładach Mechanicznych „Gorzów” (ZM), „Silwanie”, Gorzowskim Kombinate Budowlanym i „Stilonie”. Nie zaowocowały one jednak jakimś poważniejszym protestem. Później, tuż po podpisaniu porozumień w Szczecinie i Gdańsku rozpoczęto organizowanie nowych związków.

Nie wiadomo, w którym gorzowskim zakładzie powstał pierwszy zakładowy komitet założycielski (ZKZ) nowych związków. Musiał to być jeden z czwórki:

Rejon Dróg Publicznych, „Silwana” Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej lub EC (w Zakładach Mechanicznych „Gorzów” NSZZ powstał 10 IX). Z tych trzech zakładów znana mi jest data powstania nowych związków tylko w EC. Miało to miejsce 6 września, kiedy powołano „komitet organizacyjny” nowego związku. W jego pięcioosobowym składzie znaleźli się m. in. Ryszard Chromicz i Edward Borowski – późniejsi czołowi działacze MKZ NSZZ „Solidarność”. R. Chromicz wspomina pierwsze dni września i powstawanie nowego związku: *W EC we wrześniu było zebranie, na które przyszedł dyrektor. W ciągu 3 dni było ponad 500 podpisów – chętnych do wstąpienia do nowych związków. W EC pracowała żona Z. Zięby. Dzięki temu wiedzieliśmy, że w „Silwanie” szybko się organizują związki, a oni wiedzieli co dzieje się u nas. Z Wielgoszem z Rejonu Dróg Publicznych miałem kontakt ze spotkań przy salce parafialnej. „Stilon” się słabo organizował, mimo to miałem z nimi kontakt. Ale na te spotkania oni nie byli gotowi. Zresztą „Stilon” był naszpikowany esbekami. Tam strasznie mieszano, ciężko było zrobić jakieś zebrania¹. W pozostałych dwóch wspomnianych wyżej zakładach (RDP i „Silwana”) nowe związki utworzono w okolicach tego dnia.*

Niezwłocznie po uformowaniu się pierwszych zakładowych komitetów założycielskich przystąpiono do organizowania struktury ponadzakładowej. W przygotowaniach do jej utworzenia wzięli udział przedstawiciele wymienionych czterech zakładów, a także przedstawiciele „Stilonu” i Gorzowskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego (GPBP), w których także trwały zaawansowane prace nad uformowaniem komitetów. Spotkania odbywały się u ks. Witolda Andrzejewskiego na ul. Obotryckiej. 10 września doszło do kolejnego spotkania działaczy nowych związków, na którym zamierzano powołać regionalną strukturę nowego związku. Spotkanie to odbyło się w salce katechetycznej w parafii katedralnej w godz. 16.10-17.30. Patronował mu ks. Witold Andrzejewski. Zorganizowano je z inicjatywy Jana Wielgosza – pracownika Przedsiębiorstwa Eksploatacji Dróg Komunalnych i działacza KSS „KOR”, znającego Lecha Wałęsę od roku 1976 – jak się sam przedstawiał. Jak wynika z dokumentacji SB Wielgosz w dniach 8-9 IX przebywał w Gdańsku, gdzie spotkał się także z Lechem Wałęsą. W zebraniu wzięło udział ok. 14 osób, w tym: Sławomir Janczewski – Kombinat Budownictwa Komunalnego, Czesław Berdowski – Oddział PKS w Gorzowie, Ryszard Ornoch – Zakłady Mechaniczne, Wojciech Wróblewski – „Stilon”, Edward Borowski i Ryszard Chromicz – obaj EC. MKZ nie został jednak powołany, gdyż (jak to wynika z dokumentu SB) część zebranych została do tego zniechęcona faktem, iż inicjatywa należała tu do działacza KSS „KOR” i obawiano się zarzutów o sterowaniu związku przez tę organizację. Poza tym uczestnicy spotkania nie znali się nawzajem i obawiali się, że niektórzy jego uczestnicy mogą być podstawieni przez SB. Pomimo to ustalono, że Wielgosz powiadomi telefonicznie Lecha Wałęsę o utworzeniu MKZ w Gorzowie, co uczynił jeszcze tego samego dnia o godz. 20.00. Przedstawiciel MKZ został zaproszony na spot-

1 Rozmowa z Ryszardem Chromiczem z 9 IV 2009.

kanie do Gdańska². Ustalono także termin kolejnego spotkania na sobotę 13 września.

O spotkaniu 10 IX Służba Bezpieczeństwa doskonale wiedziała już przed jego rozpoczęciem, a to dzięki tajnemu współpracownikowi (TW) „Murat” ulokowanego otoczeniu Jana Wielgosza. 10 IX SB rozpoczęła inwigilację MKZ w ramach sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) „Statut”, a później „Zrzeszeni”³.

W trakcie tych spotkań pojawili się liderzy środowiska, którymi okazali się znający się do tej pory jako właściciele sąsiadujących ze sobą garaży Tadeusz Kołodziejski i Edward Borowski. Na jednym ze spotkań ustalono też, że przewodniczącym MKZ zostanie Edward Borowski⁴. T. Kołodziejski jeszcze w sierpniu był w Trójmieście i za pośrednictwem swojego znajomego nawiązał kontakt z Andrzejem Kołodziejem – wiceprzewodniczącym Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego.

13 września działacze ZKZ-tów spotkali się przed Klubem „Senior” na ul. Kruczkowskiego, gdzie miało odbyć się kolejne zebranie. Niestety, okazało się, że klub jest zajęty na skutek rozgrywanego turnieju szachowego⁵. Po krótkiej naradzie wszyscy przenieśli się na portiernię w EC, gdzie odbyło się pierwsze historyczne zebranie gorzowskiego MKZ. Uczestniczyło w nim ok. 10 osób. Trzon grupy stanowiły te same osoby, które spotkały się trzy dni wcześniej. Byli także nowi działacze: za sprawą Ireneusza Meresa w spotkaniu wziął udział Grzegorz Fronckiewicz. Zebrani pochodzili z 6 zakładów: Zakłady Mechaniczne „Gorzów”: Zygmunt Ciszak – przewodniczący nowych związków w tym zakładzie, Ryszard Ornoch i Ireneusz Meres; z EC: Edward Borowski i Ryszard Chromicz; z „Silwany”: Zbigniew Zięba i z Rejonu Dróg Publicznych Grzegorz Fronckiewicz oraz druga jeszcze osoba o nieznanym mi nazwisku (z filii RDP w Strzelcach lub Drezdenku). W zebraniu nie uczestniczyli (choć figurują w protokole) Tadeusz Kołodziejski, który w tym czasie był na spotkaniu z L. Wałęsą w Gdańsku oraz Jerzy Kretkowski. Z drugiej strony uczestniczyli obserwatorzy z GPBP (zapewne Adam Opiel) i „Stilonu” – Bogdan Bednarski i Kazimierz Modzelan. Ci trzej ostatni nie mieli upoważnień do podpisania porozumienia o powstaniu MKZ. W „Protokole

2 *Zdarzyło się 25 lat temu na portierni*, rozm. z Tadeuszem Kołodziejskim i Zbigniewem Ziębą przeprowadził W. Wróblewski, „Gazeta Wyborcza” nr 213 z 13 IX 2005, s. 4; G. Fronckiewicz, *Jak powstał Gorzowski MKZ?* Solidarność Gorzowska, 1981 nr 23 s. 3; W. Andrzejewski, *Od deski do deski*, Gorzów Wlkp. 1999, s. 181. Ks. W. Andrzejewski zapamiętał cały cykl spotkań w salce katechetycznej, które rozpoczęły się jeszcze w czasie strajków sierpniowych na Wybrzeżu. Wiedza na temat spotkania czy spotkań w salce katechetycznej na ul. Obotryckiej już w roku nie była powszechna. Uczestniczący w tworzeniu MKZ gdzieś od 11-12 września G. Fronckiewicz nic o nim nie wiedział. W roku 2009 wspomina: *O tym spotkaniu na Obotryckiej mało się mówiło. Ja długi czas w ogóle o tym nie wiedziałem. Pamiętam, że do jednego z numerów „Solidarności Gorzowskiej” Grażyna Pytlak i Jurek Bozacki poprosili mnie abym napisał artykuł „Jak powstał gorzowski MKZ”. Ja ten artykuł napisałem [...]. Pamiętam, że po wydaniu gazetki przybiegł do mnie Ryszard Chromicz z pretensjami że nic nie napisałem o „spotkaniu u księdza”. Ponieważ nic o tym nie wiedziałem to właśnie on opowiedział mi o tej salce katechetycznej* (e-mail do autora z 28 V 2009).

3 IPN Sz 0159/7 s. 149-153v, meldunki operacyjne Wydziału III-A SB KW MO w Gorzowie.

4 Rozmowa z Tadeuszem Kołodziejskim z 18 V 2009.

5 G. Fronckiewicz, *Jak powstał Gorzowski MKZ?* Solidarność Gorzowska, 1981 nr 23 s. 3.

porozumienia” znalazł się podpis tylko jednego przedstawiciela RDP. Stało się tak z uwagi na to, iż drugi reprezentant zakładu mieszkał poza Gorzowem i nie było możliwości aby podpisał czystopis „Protokołu” (który miał być gotowy po południu w niedzielę) przed poniedziałkowym spotkaniem z władzami wojewódzkimi. Intencja była taka żeby władze zawiadomić o powstaniu MKZ już w poniedziałek i nie ujawnić tego wcześniej, organizując dojazd drugiego reprezentanta RDP do Gorzowa, co musiało zająć trochę czasu⁶.

Spotkanie na portierni odbyło się o godzinie siódmej wieczorem i trwało około pół godziny. W trakcie spisano ręcznie „Protokół porozumienia” o powstaniu MKZ i dokonano wyboru jego władz. Zmieniono wcześniejsze ustalenia i przewodniczącym wybrano Tadeusza Kołodziejskiego i to pomimo, iż nie był obecny. Zdaniem Ryszarda Chromicza stało się tak dlatego, że chciano dać pierwszeństwo największemu z reprezentowanych zakładów⁷. Wg G. Fronckiewicza Kołodziejskiego na stanowisko przewodniczącego wysunął Ryszard Ornoch, akcentując to, iż podobnie jak Marian Jurczyk i Lech Wałęsa był robotnikiem. MKZ ukonstytuował się w składzie: Tadeusz Kołodziejski (ZM „Gorzów”) – przewodniczący, Edward Borowski (EC), Zbigniew Zięba („Silwana”) – zastępcy, Grzegorz Fronckiewicz (Rejon Dróg Publicznych), Ryszard Ornoch (ZM „Gorzów”), Jerzy Kretkowski („Silwana”), Ryszard Chromicz (EC), Ireneusz Meres (ZM „Gorzów”) – członkowie⁸. Do MKZ nie wszedł Zygmunt Cizsak. Wydawałoby się, iż jako liderujący nowym związkom w Zakładach Mechanicznych powinien wejść do MKZ „z urzędu”. Tak się jednak nie stało zapewne dlatego, że byłby już czwartym przedstawicielem z tego zakładu w 8-osobowym składzie MKZ.

Ustalono, że rękopis „Protokołu” weźmie ze sobą R. Ornoch, który miał w domu maszynę do pisania i dokument przez niedzielę przepisze⁹.

Co ciekawe, równolegle rozwijała się inna próba powołania ośrodka nowych związków. Patronowali jej działacze z WPEC: Ryszard Kotarski i Waldemar Uszkiewicz. Zdaniem Tadeusza Kołodziejskiego wspierał ich także Jan Wielgosz. Działacze ci byli nawet w Gdańsku, usiłując zarejestrować MKZ jednak Andrzej Kołodziej odesłał ich do T. Kołodziejskiego i działania te zakończyły się niepowodzeniem. Dwie grupy działaczy spotkały się zresztą w czasie spotkania związkowego w Gdańsku (o czym niżej)¹⁰.

15 września w poniedziałek Ryszard Ornoch przyniósł dokument przepisany w ośmiu egzemplarzach (zapewne dwa oryginały i po 3 kopie każdego z nich). Działacze MKZ spotkali się w budynku, w którym mieścił się Urząd Wojewódzki (biurowiec „Stilonu” przy ul. Walczaka) i przed wejściem do windy dokument podpisali¹¹. Spotkanie z wojewodą Stanisławem Nowakiem tak zapamiętał G. Fronckie-

6 E-mail G. Fronckiewicza do autora z 5 V 2009.

7 Rozmowa z Ryszardem Chromiczem z 7 IV 2009.

8 Z grona osób uczestniczących w tym zebraniu żyją dziś zaledwie 3 osoby: Ryszard Chromicz, Grzegorz Fronckiewicz i Bogdan Bednarski.

9 Rozmowa z Grzegorzem Fronckiewiczem z 21 IV 2009.

10 Rozmowa z Tadeuszem Kołodziejskim z 12 VI 2009; rozmowa z Waldemarem Uszkiewiczem z 26 VII 2009.

11 Tamże.

wicz: Sekretarka wojewody była zaskoczona. Przeczytała „Międzyzakładowy Komitet Założycielski Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych”, po czym otworzyła drzwi do gabinetu wojewody Stanisława Nowaka i powiedziała, że „Przyszli panowie z Międzyzakładowego coś tam”. Po chwili wojewoda poprosił nas. Sądzę, że wojewoda zachował się zupełnie przyzwoicie jak na tamten czas. Otworzył drzwi, zaprosił nas do środka. Rej wodzili na tym spotkaniu chyba Kołodziejski i Ornoch. Nowak odczytał nasz „Protokół porozumienia”. Powiedzieliśmy mu, że chcemy podjąć legalną działalność, że chcemy działać tak jak MKZ w Szczecinie (bo stamtąd poprzez Meresa mieliśmy najwięcej informacji). Z wojewodą zamieniliśmy parę słów. Nie było mowy o jakichś żądaniach. Potem dopiero pojawiły się nasze żądania typu lokal, samochód itp. Nowak powiedział, że to on będzie się interesował kontaktami z nami bezpośrednio i jakby było nam coś potrzebne to prosił, żeby zwracać się z tym do niego. Dał nam jakiś numer telefonu do siebie. Nie było mowy o jakichś groźbach, straszeniu, rozmowa była rzeczowa i miła. Wyszliśmy ze spotkania usatysfakcjonowani¹².

Po spotkaniu z wojewodą Stanisławem Nowakiem działacze MKZ odbyli jeszcze spotkanie z I sekretarzem Komitetu Wojewódzkiego PZPR Ryszardem Łabusiem. To spotkanie w odróżnieniu od poprzedniego nie było już tak sympatyczne. Wspomina G. Fronckiewicz: *Inaczej wyglądało nasze spotkanie u I sekretarza KW PZPR Łabusia, do którego poszliśmy tego samego dnia. Tam były schody. Kiedy chcieliśmy wejść do środka to zaczęto nas przepytывать, kim jesteśmy, czego chcemy. Przyszła jakaś kobieta, jakiś mężczyzna przepytывali nas. Były problemy z wejściem do sekretarza. Chcieli od nas dokumentów. Trwało to trochę, ale w końcu Łabuś nas przyjął. Spotkanie to odbyło się w innej tonacji. Sekretarz rozmawiał z nami zadając pytania „Po co wam to? Przecież to jest nielegalne. To się za chwilę rozleci. Co wy wiecie co się tam dzieje w Szczecinie czy Gdańsku”. On nas próbował zrazić do tego. Ot takie małe szczawie przyszły i próbują coś tam robić. Ale myśmy się temu nie poddali. Zwłaszcza Ornoch miał takie zdecydowane wypowiedzi. Pamiętam, że kiedy wychodziliśmy Łabuś powiedział: „Czy wy wiecie chłopaki, że teraz już życia nie będziecie mieli? Chciecie się w to pakować? Młodzi jesteście. A teraz to zaczną się wami interesować inni” (miał na myśli SB). Powiedział nam też, że do kontaktów z nami wyznaczył swojego współpracownika Mariana Kunika. Spotykaliśmy się później z nim. On odegrał pewną rolę w czasie pierwszego strajku (3 X 1980)¹³. Ponadto sekretarz KW inicjatorów zawiązania MKZ nazwał samozwańcami, którzy skrzyknęli się pod kioskiem z piwem, co zapamiętał także G. Fronckiewicz. W ten sposób władze przyjęły do wiadomości powstanie struktury regionalnej nowych związków.*

W ciągu kilku następnych dni akces do gorzowskiego MKZ zgłosiły komitety założycielskie nowych związków z PKS, „Stilonu” (gdzie „S” powstała 15 IX, a jej przewodniczącym został Bogdan Bednarski), GPBP („S” powstała tu 16 IX, przewodniczącym został Adam Opiel), Zakładzie Energetycznym („S” utworzono 17 IX – przewodniczącym został Marian Pawlak) i Zakładzie Doświadczalnym Rejonowego Związku Spółdzielni Inwalidów – Narzędziownia i Prototypownia¹⁴.

12 Rozmowa z Grzegorzem Fronckiewiczem z 21 IV 2009.

13 Rozmowa z Grzegorzem Fronckiewiczem z 21 IV 2009.

14 Solidarność Gorzowska, 1980 nr 1, s. 1.

16 września SB przeprowadziła rozmowy z działaczami MKZ Tadeuszem Kołodziejskim, Edwardem Borowskim i Jerzym Kretkowskim. Celem tych rozmów było przekonanie ich, że MKZ w Gdańsku jest pod wpływem „sił antysocjalistycznych” i nakłonienie aby zgłosili akces do MKZ w Szczecinie. Jeśli wierzyć dokumentowi esbeckiemu, to stwierdzili oni, że będą przekonywać swoich kolegów z MKZ do takiego rozwiązania. Ponieważ T. Kołodziejski był delegatem na spotkanie 17 IX do Gdańska pouczono go także jak się tam ma zachowywać „w przypadku podejmowania tam deklaracji sprzecznych z interesami politycznymi Polski”¹⁵. Pytany przeze mnie o tę rozmowę T. Kołodziejski zaprzecza, że miała miejsce. Wg niego do grudnia 1981 roku w ogóle odmawiał jakichkolwiek rozmów z funkcjonariuszami SB¹⁶.

Jak widać, w początkowym okresie gdy nie była jeszcze jasna formuła nowego związku SB wyraźnie zmierzała do nakłonienia działaczy gorzowskiego MKZ do związania się ze Szczecinem, co przecież było najbardziej racjonalne ze względów geograficznych. Istniały także kontakty ze Szczecinem: jeszcze z okresu strajków sierpniowych miał je Ireneusz Meres, a tuż po powstaniu MKZ odbyło się spotkanie działaczy MKZ ze Stanisławem Wądołowskim ze Szczecina (zastępcą Mariana Jurczyka). Spotkanie to odbyło się w zajeździe, mniej więcej w połowie drogi pomiędzy Szczecinem a Gorzowem (zajazd „Myślbor” koło Lipian?)¹⁷. Spotkanie działaczy gorzowskiego MKZ z Marianem Jurczykiem zapamiętał z kolei Jerzy Kretkowski. Jednak gorzowski MKZ od samego początku ciążył w kierunku „sił antysocjalistycznych” z Gdańska i z nimi się związał.

17 września delegację MKZ przyjął biskup Wilhelm Pluta¹⁸. Tego samego dnia działacze MKZ (Tadeusz Kołodziejski i prawdopodobnie Zygmunt Ciszak) uczestniczyli w I zjeździe krajowym delegatów międzyzakładowych komitetów założycielskich w Gdańsku. W tym samym zebraniu uczestniczyła również będąca w Gdańsku niezależnie od działaczy MKZ delegacja z Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej. Było to sześć osób, m. in. Ryszard Kotarski, Waldemar Uszkiewicz i inż. Grzegorz Kulik¹⁹. Na zjeździe tym postanowiono utworzyć jednolity związek zawodowy, przyjęc statuty gdańskiego MKZ i wystąpić do sądu o jego rejestrację. Jednocześnie przyjęto propozycję delegata z Wrocławia Karola Modzelewskiego i uchwalono nazwę dla nowego związku: „Solidarność”²⁰.

19 września Prezydium MKZ dokooptowało do swego grona przedstawicieli ZKZ „S” ze „Stilonu” Bogdana Bednarskiego (ślusarz Wydziału Głównego Mechanika) i Jana Lewandowskiego (inżynier technolog w Samodzielnym Oddziale Wykonawstwa Inwestycji) oraz przedstawiciela GPBP Adama Opiela²¹.

15 IPN Sz 0159/7 s. 150, Meldunek operacyjny Wydziału III-A SB KW MO w Gorzowie Wlkp. z 17 IX 1980 r.

16 Rozmowa z Tadeuszem Kołodziejskim z 12 VI 2009.

17 Rozmowa z Ryszardem Chromiczem z 7 IV 2009.

18 E. Borowski, *Od świata pracy*, Feniks 1986 nr 3 (116), s. 1.

19 Rozmowa z W. Uszkiewiczem z 26 VII 2009; rozmowa z G. Kulikiem z 27 VII 2009.

20 *Solidarność Gorzowska*, 1980, nr 1, s. 1; J. H o l z e r, „*Solidarność 1980-1981. geneza i historia*”, Paryż 1984, s. 113.

21 *Solidarność Gorzowska* 1980, nr 1, s. 1.

22 września w Gdańsku z udziałem gorzowskich delegatów Ryszarda Ornocha i Bogdana Bednarskiego odbyło się podpisanie porozumienia międzyzakładowych komitetów założycielskich „S” z Polski o powołaniu Krajowej Komisji Porozumiewawczej na czele z Lechem Wałęsą²². Następnie 24 IX Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” złożył w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie wniosek o rejestrację.

W końcu września w skład prezydium MKZ wchodził: 1. Tadeusz Kołodziejski – Zakłady Mechaniczne „Gorzów”; 2. Ryszard Ornoch – Zakłady Mechaniczne „Gorzów”; 3. Jerzy Bozacki – Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg Komunalnych w Gorzowie, 4. Zbigniew Zięba – „Silwana”; 5. Grzegorz Fronckiewicz – Rejon Dróg Publicznych; 6. Adam Opiel – GPPB; 7. Wojciech Thiel – Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego (WPHW); 8. Mirosław Haczkur – Gorzowski Kombinat Budowlany; 9. Kazimierz Godlewski – WPHW; 10. Edward Borowski – EC; 11. Ryszard Chromicz – EC; 12. Bogdan Bednarski – „Stilon”; 13. Jerzy Grześkowiak – „Stilon”; 14. Waldemar Uszkiewicz – WPEC. Oprócz nich w początkowym okresie działalność MKZ wspierała szeroka grupa osób działających społecznie. Byli to m. in.: Ryszard Andrzejewski (rolnik z Ciecierzyc, organizował „Solidarność Wiejską”), Zygmunt Falkowski (drukarnia z Gorzowskiej Drukarni Akcydensowej), Jan Goszczyński (nauczyciel z I LO), Jerzy Hrybac, Ryszard Łotarewicz (pracownik Centrali Materiałów Budowlanych), Jan Nowik (radca prawny), Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Sikora (działacz PAX), Stanisław Siekanowicz, Wojciech Szczepanowski, Andrzej Szaja (rolnik z Krzynki, współpracownik KSS „KOR”), Jerzy Wierchowicz (aplikant adwokacki)²³, Jerzy Synowiec, Jarosław Romański.

W końcowym okresie w składzie prezydium MKZ byli: Andrzej Zieliński (Wojewodzki Szpital Zespolony), Renata Kolan (Sanepid), Anna Jankowska (bank PKO), Jerzy Grześkowiak, Jerzy Gospodarek (Zremb), Jerzy Bozacki, Wojciech Thiel, Tadeusz Kołodziejski, Zbigniew Zięba, Edward Borowski, Grzegorz Fronckiewicz, Ryszard Ornoch, Ryszard Chromicz, Ireneusz Meres, Mirosław Haczkur i Waldemar Uszkiewicz²⁴.

Początkowo siedzibą MKZ była kawiarenka w Zakładach Mechanicznych „Gorzów” przy ul. Przemysłowej, skąd 4 X dzięki przychylnemu postawie prezydenta W. Kiernożyckiego, przeprowadzono się do Urzędu Miejskiego, a stamtąd (już w lutym 1981 r.) do siedziby przy ul. KRN 31 (obecnie ul. Borowskiego), gdzie Zarząd Regionu mieści się do dziś.

Tak pokrótce wyglądało uformowanie się MKZ. Powróćmy jednak do jego dokumentu założycielskiego. Jak już wspomniałem czystopis dokumentu sporządził na swojej domowej maszynie Ryszard Ornoch. Wykonał go co najmniej w ośmiu egzemplarzach. Jak wynika z pisma z informacją o powstaniu MKZ wręczonego wojewodzie dokument otrzymali: wojewoda gorzowski, I sekretarz KW PZPR,

22 Solidarność Gorzowska 1980, nr 2, s. 1, rozmowa z B. Bednarskim z 23 VI 2009.

23 APG, KW PZPR w Gorzowie, sygn. 616, s. 164, Wykaz osób zaangażowanych w działalności MKZ (dokument bez daty, ok. październik 1980).

24 Sprawozdanie z działalności MKZ NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. za okres wrzesień 1980 – kwiecień 1981, Solidarność Gorzowska 1980, nr 27, s. 6-8.

Międzyzakładowy Komitet Założycielski w Gdańsku, Międzyzakładowy Komitet Założycielski w Szczecinie oraz dyrekcje zakładów, z których wywodzili się działacze MKZ: Zakłady Mechaniczne „Gorzów”, Rejon Dróg Publicznych, Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Silwana” i Elektrociepłownia. Te cztery dokumenty rozesłane do zakładów miały stanowić podstawę do oddelegowania wybranych w skład MKZ do działalności związkowej.

Do niedawna nieznany był los żadnego z egzemplarzy tego dokumentu, ani nawet to, że sporządzono go w aż tylu egzemplarzach. Nie jest wykluczone, że odnajdą się jego kolejne kopie. Ta, którą zamieszczam poniżej pochodzi z archiwum Grzegorza Fronckiewicza. Z G. Fronckiewiczem rozmawiałem 21 kwietnia 2009 roku przy okazji zbierania materiałów do kolejnych opracowań. Wówczas opowiedział mi jak ten dokument sporządzono. Stwierdził także, iż po wprowadzeniu stanu wojennego i kilkudniowym internowaniu powrócił do pracy, a tam jego przełożony powiedział, że nakazano mu zniszczenie dokumentów „Solidarności”. Ponieważ nie chciał tego zrobić poprosił Fronckiewicza żeby się tym zajął, dając mu tym samym szansę zabezpieczenia dokumentów. W ten sposób Fronckiewicz odnalazł „Protokół porozumienia”, zabezpieczył go i przechował do roku 2009. Następnie dokument wraz z innymi pamiątkami z lat 1980–1981 przekazał do zasobu gorzowskiego Archiwum Państwowego, w którym dokument się obecnie znajduje. Poniżej zamieszczam jego pełną treść.

Akt utworzenia Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp., Gorzów 13 września 1980 roku

Protokół porozumienia

o utworzeniu Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych na terenie miasta Gorzów Wlkp. w dniu 13 września 1980 r.

Niżej wymienione Zakładowe Komitety Założycielskie w składzie:

- I. Zakłady Mechaniczne „Gorzów” w Gorzowie Wlkp.

Przewodniczący	–	Zygmunt Ciszak
V-ce przewodniczący	–	Tadeusz Kołodziejcki
V-ce przewodniczący	–	Ryszard Ornoch
Członek	–	Ireneusz Meres

- II. Rejon Dróg Publicznych w Gorzowie Wlkp.

Przewodniczący	–	Grzegorz Fronckiewicz
----------------	---	-----------------------

III. Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Silwana” Wykończalnia w Gorzowie Wlkp.
Przewodniczący – Zbigniew Zięba
Członek – Jerzy Kretkowski

IV. Elektrociepłownia w Gorzowie Wlkp.
Przewodniczący – Edward Borowski
Członek – Ryszard Chromicz

ustaliły co następuje:

1. Postanawia się utworzyć w dniu 13 września 1980 r. na terenie miasta Gorzów Wlkp. Międzyzakładowy Komitet Założycielski Niezależnych Związków Zawodowych.

2. Międzyzakładowy Komitet Założycielski w Gorzowie Wlkp. utworzono w oparciu o Protokoły Porozumień Zawartych przez Komisje Rządowe i Międzyzakładowe Komitety Strajkowe w Gdańsku i Szczecinie.

3. Upoważnia się wybrane Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Gorzowie Wlkp. w n/w składzie do reprezentowania wszystkich Zakładowych Komitetów Założycielskich wymienionych w niniejszym Protokole Porozumienia:

Przewodniczący	–	Tadeusz Kołodziejcki
V-ce przewodniczący	–	Edward Borowski
V-ce przewodniczący	–	Zbigniew Zięba
Członkowie	–	Grzegorz Fronckiewicz
	–	Ryszard Ornoch
	–	Jerzy Kretkowski
	–	Ryszard Chromicz
	–	Ireneusz Meres

4. Powiadomić władze partyjno-rządowe szczebla wojewódzkiego o utworzeniu w dniu 13 września 1980 r. Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Związków Zawodowych w Gorzowie Wlkp.

5. Powiadomić Międzyzakładowe Komitety Założycielskie w Gdańsku i Szczecinie o utworzeniu Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Gorzowie Wlkp.

6. Międzyzakładowy Komitet Założycielski w Gorzowie Wlkp. zobowiązuje się do przestrzegania ustaleń zawartych w Protokole Porozumienia wynegocjowanych między Komisją Rządową a MKS w Gdańsku pkt. 1 i 2.

Na tym Protokół Porozumienia zakończono i podpisano.

Zakładowy Komitet Założycielski Zakładów Mechanicznych „Gorzów” w Gorzowie Wlkp. [cztery podpisy nieczytelne]

Zakładowy Komitet Założycielski Rejon Dróg Publicznych w Gorzowie Wlkp. [podpis nieczytelny]

Zakładowy Komitet Założycielski Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Silwana” – Wykończalnia w Gorzowie Wlkp. [dwa podpisy nieczytelne]

Zakładowy Komitet Założycielski Elektrociepłowni w Gorzowie Wlkp. [dwa podpisy nieczytelne]

Gorzów Wlkp., dnia 13 września 1980 roku

PROTOKÓŁ POROZUMIENIA

**O UTWORZENIU MIĘDZYZAKŁADOWEGO KOMITETU ZAŁOZYCIELSKIEGO
NIEZALEŻNYCH ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH NA TERENIE MIASTA
G O R Z Ó W Wlkp. W DNIU 13 WRZEŚNIA 1980 R.**

Niżej wymienione ZAKŁADOWE KOMITETY ZAŁOZYCIELSKIE w składzie :

I. Zakłady Mechaniczne "Gorzów" w Gorzowie Wlkp.

Przewodniczący	- Zygmunt Ciszak
V-ce przewodniczący	- Tadeusz Kołodziejski
V-ce przewodniczący	- Ryszard Ornoch
Członek	- Ireneusz Mores

II. Rejon Dróg Publicznych w Gorzowie Wlkp.

Przewodniczący	- Grzegorz Fronkiewicz
----------------	------------------------

**III. Zakłady Przemysłu Jedwabniczego "Silvana"
Wykaszalnia w Gorzowie Wlkp.**

Przewodniczący	- Zbigniew Zięba
Członek	- Jerzy Kretkowski

IV. Elektrociepłownia w Gorzowie Wlkp.

Przewodniczący	- Edward Borowski
Członek	- Ryszard Chromicz

ustaliły co następuje :

1. Postanawia się utworzyć w dniu 13 września 1980 r. na terenie miasta G o r z ó w Wlkp. MIĘDZYZAKŁADOWY KOMITET ZAŁOZYCIELSKI NIEZALEŻNYCH ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH.
2. MIĘDZYZAKŁADOWY KOMITET ZAŁOZYCIELSKI w Gorzowie Wlkp. utworzone w oparciu o Protokoły Porozumień zawartych przez Komisje Rządowe i Międzyzakładowe Komitety Strajkowe w Gdańsku i Szczecinie.
3. Upoważnia się wybrane Prezydium MIĘDZYZAKŁADOWEGO KOMITETU ZAŁOZYCIELSKIEGO w Gorzowie Wlkp. w n/w składzie do reprezentowania wszystkich ZAKŁADOWYCH KOMITETÓW ZAŁOZYCIELSKICH wymienionych w niniejszym PROTOKOLE POROZUMIENIA :

Przewodniczący	- Tadeusz Kołodziejski
V-ce przewodniczący	- Edward Borowski
V-ce przewodniczący	- Zbigniew Zięba
Członkowie	- Grzegorz Fronkiewicz
	- Ryszard Ornoch
	- Jerzy Kretkowski
	- Ryszard Chromicz
	- Ireneusz Mores

- 2 -

4. Powiadomić władze partyjno-rządowe szczebla wojewódzkiego o utworzeniu w dniu 13 września 1980 r. MIĘDZYZAKŁADOWEGO KOMITETU ZAŁOŻYCIELSKIEGO NIEZALEŻNYCH ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH w Gorzowie Wlkp.
5. Powiadomić Międzyzakładowe Komitety Założycielskie w Gdańsku i Szczecinie o utworzeniu MIĘDZYZAKŁADOWEGO KOMITETU ZAŁOŻYCIELSKIEGO w Gorzowie Wlkp.
6. MIĘDZYZAKŁADOWY KOMITET ZAŁOŻYCIELSKI w Gorzowie Wlkp. zobowiązuje się do przestrzegania ustaleń zawartych w Protokóle Porozumienia wynegocjowanych między Komisją Rządową a M.K.S w Gdańsku pkt.1 i 2.

Na tym PROTOKÓL POROZUMIENIA zakończono i podpisano.

Zakładowy Komitet Założycielski Zakładów Mechanicznych "Gorzów"
w Gorzowie Wlkp.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Zakładowy Komitet Założycielski Rejon Dróg Publicznych
w Gorzowie Wlkp.

[Signature]

Zakładowy Komitet Założycielski Zakładów Przemysłu Jedwabniczego
"Silwona - Wakanóżalnia w Gorzowie Wlkp.

[Signature]

[Signature]

Zakładowy Komitet Założycielski Elektrociepłowni w Gorzowie Wlkp

[Signature]

[Signature]

Gorzów Wlkp, dnia 13 września 1980 roku.

*Obrady Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Gdańsku, 22 IX 1980.
Stoi Bogdan Bednarski, w środku siedzi Lech Wałęsa
(zdjęcie ze zbiorów B. Bednarskiego)*

*Obrady Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Gdańsku, 22 IX 1980.
W środku Bogdan Bednarski (trzyma mikrofon) obok niego dr Adam Niezgoda
z Zielonej Góry (zdjęcie ze zbiorów B. Bednarskiego)*

Spotkanie Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w podwarszawskim Ursusie, 24 IX 1980. Drugi z lewej Bogdan Bednarski, w środku widoczny Lech Wałęsa (zdjęcie ze zbiorów B. Bednarskiego)

Kawiarenka „Ursusa”, 3 X 1980. Tadeusz Kołodziejski odbiera telefon z Gdańska z potwierdzeniem, że strajk zaplanowany w całym kraju na 3 X 1980 r. ma się odbyć. Od lewej: NN, Marian Kunik – pracownik KW PZPR – łącznik KW z MKZ, Kazimierz Godlewski, Wojciech Thiel, Jerzy Gospodarek, Tadeusz Kołodziejski i Ryszard Ornoch (zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)

Kawiarenka „Ursusa”, MKZ w czasie strajku 3 X 1980. Od lewej siedzą: Ryszard Chromicz, Wojciech Thiel, Mirosław Haczkur, Tadeusz Kołodziejski. W tyle stoją od lewej: Ryszard Ornoch, Kazimierz Godlewski, Grzegorz Fronckiewicz (nakłada opaskę)
(zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)

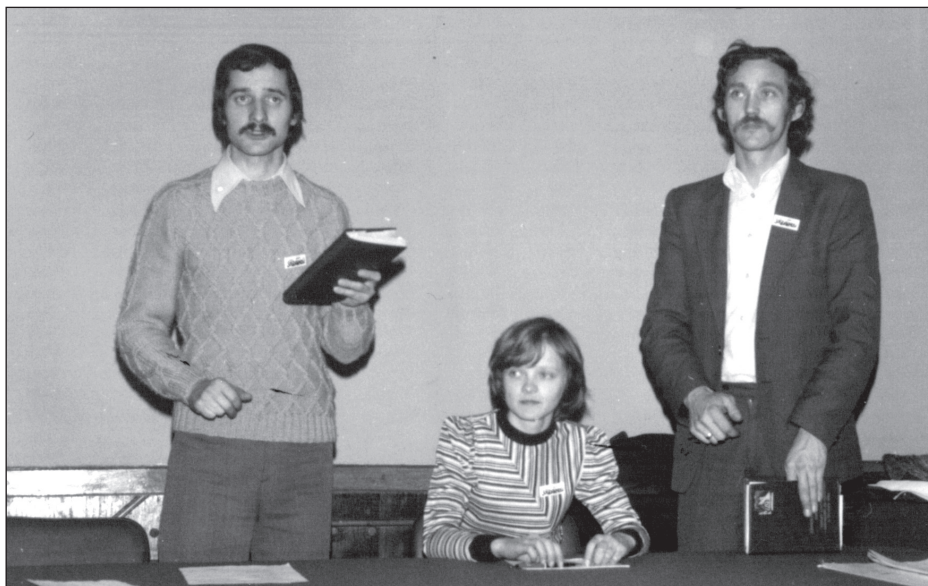
Obrady gorzowskiego MKZ. Od lewej: Zbigniew Zięba, Adam Opiel, Tadeusz Kołodziejski, Edward Borowski
(zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)

*Obrady gorzowskiego MKZ. Od prawej: Ireneusz Meres, Wojciech Thiel, Ryszard Chromicz
(zdjęcie ze zbiorów Ryszarda Chromicza)*

*Obrady gorzowskiego MKZ. Od lewej: Andrzej Szaja, Renata Kolan, Ryszard Ornoch,
Zbigniew Zięba, Witold Kołodziejczak (przewodniczący „S” w „Zrembie”),
Grzegorz Fronkiewicz (zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)*

Obrady gorzowskiego MKZ. Od lewej: Grzegorz Fronckiewicz, Anna Jankowska, Jerzy Bozacki (zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)

*16 X 1980, rozmowy związkowców z NSZZ „Solidarność” z dyrekcją „Stilonu”.
Od prawej: NN, Stefania Hejmanowska, Jan Lewandowski, Bogdan Bednarski,
Anatol Konsik, Jerzy Grześkowiak, Wojciech Wróblewski, NN, Ryszard Ornoch
(ze zbiorów B. Bednarskiego)*

Jesień 1980, działacze prezydium Zakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” ze „Stilonu”. Od lewej: Anatol Konsik, Stefania Hejmanowska, Eugeniusz Bućko, Wojciech Wróblewski (ze zbiorów Stefanii Hejmanowskiej)

I Walny Zjazd Delegatów NSZZ Regionu Gorzów (kwiecień-maj 1981). Od lewej: Jan Wielgosz, Grzegorz Fronckiewicz, Jerzy Hrybacz, Zygmunt Ciszak (zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)

*I Walny Zjazd Delegatów NSZZ Regionu Gorzów (kwiecień-maj 1981).
Od lewej: Jerzy Gospodarek, Anna Jankowska, Zbigniew Zięba
(zdjęcie ze zbiorów Archiwum Państwowego w Gorzowie)*

*Siedzą na dole od prawej: Zbigniew Zięba, Andrzej Zieliński, Wojciech Thiel,
u góry pierwszy z prawej Jerzy Kretkowski
(zdjęcie ze zbiorów A. Zielińskiego)*

*I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność”, Gdańsk wrzesień 1981. Od lewej widoczni: Jan Lityński (Mazowsze), Ryszard Kotarski (Gorzów Wlkp.), Zbigniew Bujak (Mazowsze).
(fot. Henryk Serwaczak, zdjęcie ze zbiorów Bogusława Gruszczyńskiego)*

*I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność”, Gdańsk wrzesień 1981.
Delegaci z Gorzowa: Adam Opiel, Edward Borowski, Anatol Konsik i Ryszard Kotarski
(fot. Henryk Serwaczak, zdjęcie ze zbiorów Bogusława Gruszczyńskiego)*